

УДК: 379.845; DOI: 10.31388/2519-884X-2020-41-125-131

*Збарський В.К., д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Грибова Д.В., к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного*

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ФОРМА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

***Анотація.** Обґрунтовується теоретико-методичні засади та прикладні положення формування та реалізації регіональних механізмів стимулювання підприємництва у сфері сільського зеленого туризму. Доведено, прискорений розвиток сільського зеленого туризму може відіграти роль каталізатора структурної перебудови економіки регіонів, забезпечити демографічну стабільність та розв'язати соціально-економічні проблеми регіонів. Окреслюється проблема пошуку перспективних напрямів стимулювання підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в регіонах України. Досліджено розвиток сільського зеленого туризму та процесів стимулювання підприємництва у цій сфері, які розділені на теоретичні, пов'язані з напрацюванням науково-методичних засад територіальної організації використання природно-ресурсного потенціалу сільського зеленого туризму, та прикладні, основною метою яких є створення рекомендацій для підвищення рівня розвитку сільського зеленого туризму в регіонах та збільшення ефективності функціонування підприємств досліджуваного виду туризму. Зосереджено увагу на практичному розвитку сільського зеленого туризму, на об'єктовому рівні, що має три спрямування які базуються на формі заснування туристичного підприємництва в регіональній сфері сільського зеленого туризму.*

***Ключові слова:** туризм, потенціал, підприємницька діяльність, господарювання, інфраструктура, розвиток, садиба, регіон, туристичний ринок.*

JEL code classification: L83, Q19

*Zbarsky V.K., Doctor of Economics, Professor
National University of Life and Nature Management of Ukraine
Gribova D.V., PhD, Ass. Prof.,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

RURAL GREEN TOURISM AS A FORM OF SMALL ENTREPRENEURSHIP OF THE RURAL POPULATION

***Abstract. Introduction.** The current state of development of rural green tourism in Ukraine is characterized by special importance in the formation of small business in the countryside, which is based on personal farms and farms. It is proved that the formation of rural green tourism in the regions in terms of business development depends on the coherence of the interests of tourists who form the demand in this area, and entrepreneurs who meet their needs. The focus is on the practical development of rural green tourism, at the object level, which has directions, which are based on the form of establishing tourism entrepreneurship in the regional sphere of rural green tourism. The purpose of the study is the scientific substantiation of theoretical and methodological principles and applied provisions, the formation of regional mechanisms to stimulate entrepreneurship in the field of rural green tourism.*

***Results.** The article summarizes the scientific approaches to the definition of "rural green tourism", which means a specific type of tourism that accumulates various forms of tourism, which are implemented on the basis of the village, which in turn has socio-ecological and economic impact on rural development. by rational use of available natural resource and entrepreneurial potential. Specific features of rural green tourism are highlighted: inability to maintain the existing tourist service; tendency to seasonal fluctuations in demand; significant staticity, continuity of production and consumption; impossibility of preliminary assessment due to localization on the basis of a private enterprise; dependence of the quality of tourist services on the natural and climatic conditions of the rural region; uniqueness associated with the uniqueness of the natural resource potential of rural destinations and amateur activities, as services are mostly provided by non-professionals. It is assumed that the basis for the development of regional tourism should be small and medium-sized businesses.*

***Conclusions.** According to the results of the research, the differentiated nature of the functioning of small forms of management, their role in ensuring the formation of rural green tourism in Ukraine is substantiated. It is proved that in*

the long run it seems possible only two solutions to this problem: on the one hand, consistent focus on market relations to ensure the development of domestic tourism, on the other - improving the quality of life, development of rural social infrastructure. employment. The proposed theoretical and methodological provisions, scientific and practical recommendations and conclusions are used for the formation and implementation of state and regional programs for the development of rural green tourism.

Key words: *tourism, potential, entrepreneurial activity, management, infrastructure, development, estate, region, tourist market.*

Актуальність теми. Сучасні наукові дослідження засвідчують, що прискорений розвиток сільського зеленого туризму може відіграти роль каталізатора структурної перебудови економіки регіонів, забезпечити демографічну стабільність та розв'язати соціально-економічні проблеми регіонів, сільський зелений туризм є каталізатором соціального, екологічного, економічного та інфраструктурного розвитку регіонів України. Таким чином, окреслюється проблема пошуку перспективних напрямів стимулювання підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в регіонах України.

Як один із шляхів диверсифікації доходів сільського населення, зелений та сільський туризм зародився в Європі. На початку XVIII ст. у Франції та Швейцарії на гірських територіях з'явилися перші гостьові будиночки для обслуговування експедицій. А вже наприкінці XX ст. зелений сільський туризм набув інтенсивного розвитку в глобальному масштабі, що зумовлене втратою сільським господарством та іншими типовими для тієї чи іншої місцевості видами економічної діяльності своїх позицій. За таких обставин зелений та сільський туризм перетворюється на одну із форм альтернативного розвитку з метою запобігання деградації господарських систем. В Україні організований відпочинок на селі був популярним серед членів молодіжних організацій, української інтелігенції ще наприкінці XIX - на початку XX ст. Саме тоді літній відпочинок на селі був відомий під назвою «літницько». Починаючи з 60-х років XX ст. у традиційно популярній місцевості літницького відпочинку почали з'являтися туристично-оздоровчі комплекси, такі як: Моршин, Трускавець, Свалява. В пікові сезони відбувалася нестача місць закладах офіційної інфраструктури рекреаційних зон. Наприкінці XX ст. популяризацією відпочинку на селі стала Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в

Україні (заснована в 1996 р., з 2003 р. член Eurogites). Ваговим результатом її діяльності є створення вітчизняного бренду «сільський зелений туризм», який відомий на міжнародному туристичному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми розвитку сільського зеленого туризму зробили вітчизняні вчені О. М. Бородина, Б. В. Буркинський, З. В. Герасимчук, В. В. Гоблика, Г. О. Горіна, Л. С. Гринів, П. В. Гудзь, Л. П. Дядечко, О. І. Мілашовська, С. Г. Нездоймінова, Т. І. Ткаченко, М. А. Хвесик, Є. В. Хлобистова, В. І. Цибух, Л. М. Чепурда, І. М. та інші. Широке коло питань проблематики сільського зеленого туризму досліджують зарубіжні вчені: К. Дронг, В. Котлінський, Я. Маєвський, С. Медлік, Я. Сікора та ін.

Відаючи належне науковим доробкам наведених авторів необхідно відзначити, що комплексне дослідження проблеми стимулювання і підтримки розвитку сільського зеленого туризму нині відсутнє. Актуальність зазначених проблем, необхідність їх комплексного та системного дослідження і вирішення зумовили вибір теми дослідження.

Мета статті – наукове обґрунтування теоретико-методичних засад та прикладних положень, формування регіональних механізмів стимулювання підприємництва в сфері сільського зеленого туризму.

Основні результати дослідження. Об'єктивна потреба розвитку сільського зеленого туризму зумовлена його здатністю вирішувати низку важливих проблем розвитку сільських територій, а саме: розширення зайнятості й отримання додаткових доходів жителями сільських місцевостей, підвищення життєвого рівня сільського населення, відтворення трудового потенціалу, реалізація продукції власного підсобного господарства, забезпечення використання селянських

осель, удосконалення інфраструктури туристичних послуг, популяризація культурної спадщини села..

Одним з лідерів у розвитку і кількості зайнятих в зеленому туризмі є Закарпатська область. Закарпаття має не досить сприятливі умови для вирощування сільськогосподарських культур, оскільки понад 70% території – гориста місцевість, а на іншій частині низкородючі ґрунти. Але воно має дуже великий потенціал в галузі розвитку туризму, оскільки тут сконцентровані такі рекреаційні ресурси, як мінеральні води – використовуються, як лікувальні та столові напої, гориста місцевість, яка не є дуже високою і стрімкою, а отже дуже приваблива для будівництва лижних трас, надзвичайно висока залісненість та за останні роки майже не працююча промисловість формують екологічно чисте повітря. Туристів у село приваблює також можливість зкуштувати власнопійману рибину, прийняти участь в піших прогулянках, що супроводжуються збиранням ягід та грибів, можливість пізнати самобутню культуру та старовинні традиції, що дуже добре збереглися в цій місцевості. Досить велика кількість туристів з міст виявляють бажання прийняти участь у повсякденному житті – доїння корови, годування домашньої худоби та птиці, заготівля сіна, коління дров, обробіток земельної ділянки тощо – це так звані "активні туристи".

Незважаючи на те що зелений туризм займає досить вагоме місце у житті населення та господарській структурі певних регіонів, нам так і не вдалось знайти чіткого формування функцій та завдань що виконує сільський зелений туризм, або повинен виконувати. Отже ми робимо висновок, що науковцями досі ще не було надано належної уваги цій галузі туризму.

Сільський туризм часто ототожнюють з екологічним, зеленим туризмом. Екологічний туризм – це вид туризму, що базується на так званому "спорідненні" з природою, активний вид відпочинку який проводиться у місцевостях малозмінених впливом людини без заподіяння шкоди природі. Узагальнюючи наукові підходи до визначення поняття «сільський зелений туризм», ми трактуємо його як специфічний вид туристичної діяльності, що акумулює різні форми організації

туризму, які реалізуються на базі села, що своїм наслідком здійснює соціо-еколого-економічний вплив на розвиток сільських територій регіону шляхом раціонального використання наявного природноресурсного та підприємницького потенціалу. Отже, сільський туризм не є остаточним, вирішальним видом туризму на селі, адже тут зустрічаються ще такі категорії відпочинку як "лісовий туризм", "агротуризм", "екотуризм", «фермерський туризм» тощо.

Виходячи з того, що кожна сфера туристичної діяльності має ряд специфічних ознак і відповідно зберігає специфічні загрози та ризики, в статті аргументовано та виокремлено найбільш істотні феномени ризику в сфері сільського зеленого туризму: фінансові, інноваційні, інтелектуально-кадрові, політико-правові, інфраструктурні, безпекові. Сільський зелений туризм має перш за все позитивний вплив на поліпшення умов і якості життя на селі. Він розширює сферу зайнятості населення, дає селянам додатковий заробіток. Зростання потоку туристів сприяє розвитку малого підприємництва та приватної ініціативи, розбудови інфраструктури села (доріг, транспорту, очисних споруд, засобів зв'язку, стоянок, місць для відпочинку та розваг тощо), активізує діяльність громадян у відродженні та збереженні культурної і архітектурної спадщини. Але, як тільки селянин-підприємець починає займатись цією досить новою для нашого ринку справою, одразу ж стикається з рядом досить вагомих проблем. Однією з найбільших є відсутність нормативно-правової бази, яка б регулювала ці відносини. Наше законодавство до цих пір не визначило на рівні закону чи іншого нормативного акту однозначне трактування — поняття зелений (екологічний) та сільський туризм.

Статею 4 Закону України "Про туризм" визначено, що залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їхніх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак, поряд з такими видами туризму, як дитячий гірський, пригодницький та інші, існує екологічний (зелений) та сільський туризм. Зазначається також, що розвиток тих чи інших видів туризму регулюється законами і що серед основних пріоритетних напря-

мів державної політики в галузі туризму є розвиток сільського та екологічного (зеленого) туризму. І більше про екологічний (зелений) та сільський туризм в Законі "Про туризм" нема нічого [14].

Основою сільського туризму є власне сам селянин та його побут. Селянин запрошує до своєї оселі: людину з міста подивитись на сільськогосподарське виробництво (як робиться цей особливий сир, масло, ковбаса тощо, як вирощуються ці свині, корови, коні); людину творчої, розумової праці подивитись на майстерність ремісника (як робиться дерев'яний посуд, як плететься ліжник); іноземців подивитись на особливості національних традицій, культури.

Щоб визначити критерії, за допомогою яких можна б було відрізнити сільський туризм від усіх інших, необхідно законодавчо закріпити ряд вимог до житла та до власника житла, який надає послуги з сільського зеленого туризму. Треба ввести до законодавства поняття "агрооселя". Агрооселя – це житлове приміщення, яке знаходиться в сільській місцевості, містить не більше п'яти кімнат, пристосованих для проживання туристів і належить на правах приватної власності господарю, який займається сільськогосподарською діяльністю або зайнятий у сфері обслуговування чи соціальній сфері села. Для чого потрібно це визначення? В законодавстві повинно бути передбачено пільги для власників осель, що дозволять прискорити розвиток сільського зеленого туризму. Щоб розрізнити, які саме приміщення підпадають під дію пільг, необхідно чітко визначити поняття "агрооселя".

Важливе місце в науковому дослідженні зеленого туризму займає аналіз ролі туристичної функції в суспільно-економічному розвитку населених пунктів та областей. Під туристичною функцією ми розуміємо будь-яку суспільно-економічну діяльність в населеному пункті чи області, спрямовану на обслуговування туристів та задоволення певних туристичних потреб. Сільський зелений туризм як специфічний вид туризму передбачає не тільки відпочинок у сільському будинку, але і можливість спостерігати рослинний і тваринний світ, знайомитися з традиціями певного регіону, відчутти взаємозв'язок людини з природою. Зелений туризм —

це туристична діяльність на території натуральних природних ландшафтів з елементами благоустрою, де існують умови для короткочасного відпочинку (від 5-10 год. до 1-2 днів), збору ягід та грибів, відпочинку на пляжах тощо. З цього можна зробити висновок, що в Україні є прагнення, задуми та добрі наміри щодо розвитку зеленого туризму, але на цьому все і закінчується, оскільки спеціально розробленого та впровадженого документа, який би регулював зелений туризм, поки що нема.

Але селяни, що задіяні в цій галузі, не опускають рук, намагаються прокласти собі шлях самостійно, допомагаючи один одному. На цих засадах була створена Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, яка і займається проблемами галузі. Так, для чіткої градації рівня надання послуг спілкою запроваджена добровільна система екологічного маркування агросадиб "Зелена садиба". Система розроблена на основі кращих міжнародних зразків спеціалістами громадського науково-природоохоронного центру "Незалежна служба екологічної безпеки" -членом Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні та за підтримки Швейцарського Фонду Співробітництва. Знак "Зелена садиба" надаватиметься спілкою та буде використовуватись як ефективний маркетинговий інструмент. Розвиток сільського зеленого туризму в регіоні надзвичайно позитивно впливає на загально-економічні показники функціонування села. Залучаючи туристів, мешканці села заповнюють надзвичайно велику нішу по зайнятості. Адже розвиваючи сферу обслуговування збільшується кількість робочих місць та потреба у висококваліфікованих фахівцях в галузі туризму.

Сільський зелений туризм започаткувався в Закарпатті, як поодиначні випадки, але з плином років дуже стрімко почав набирати оберти в кількісному показнику, та в останні роки вже носить масовий характер. Основним чинником такого стрімкого розвитку стали – помірні ціни за досить високу якість обслуговування. Бажання домогосподарів залучити і на наступний рік своїх відпочивальників дало свої плоди, адже відзиваючись позитивно про якість та особливість такого відпочинку приваблює все нових і нових

туристів. Більше того, дуже велика частина осіб, які зупинились і відпочивали в домогосподарствах залучених до зеленого туризму, стають постійними клієнтами та з року в рік відвідують одного і того ж господаря.

Отже, сільський зелений туризм – це симбіоз двох зацікавлених сторін: селян, які в почали освоювати не традиційну для села справу та відпочиваючих, що згодились на використання цих послуг для задоволення власних потреб у відпочинку та оздоровленні. А загалом це дало винятково важливий результат – створення нових робочих місць, яке дуже позитивно відображається у економічному розвитку регіону та має позитивний вплив в загальнодержавному масштабі.

Виняткове значення розвиток зеленого туризму на селі має і для селян, які займаються традиційними сільськими видами зайнятості – вирощування та відгодівля. Адже тоді, як одні домогосподарства забезпечують умови відпочинку (проживання, інвентар), інші отримують змогу реалізації вирощеної продукції. Збут такого товару, як правило, здійснюється двома шляхами: через постачання господарів продуктами харчування та утворення не великих ринків в місцях масового скупчення будиночків відпочиваючих або в центрі села.

У зв'язку з появою нового ринку збуту, спостерігаються позитивні тенденції в розвитку та збільшенні вирощування домогосподарствами овочевих, ягідних культур, відроджуються занедбані та закладаються нові плодові сади. При чому, унікальність цього процесу полягає в тому, що споживач виявляє попит і тим самим стимулює виробника виробляти екологічно чистий продукт, при мінімальному застосуванні хімічних добрив та засобів обробки рослин. А цей процес в свою чергу надзвичайно позитивно відображається на розвитку навколишньої флори та фауни.

Відчутно торкається розвиток такого виду туризму і тваринництва, і не тільки традиційного – вирощування худоби і птиці на м'ясо, а і розведення коней для надання верхових прогулянок, катання у візках в кінній упряжці тощо. Саме завдяки цим процесам зараз досить активно почали відновлювати поголів'я коней, а зокрема гуцульської породи, яка пристосована до життя в Карпатах і

за останні роки майже зникла. Дуже частим явищем стало створення живих куточків в яких утримуються характерні для Закарпаття дикі тварини, на яких турист може поглянути з відстані витягнутої руки, та навіть прийняти участь в їх годуванні, що користується шаленою популярністю у дітлахів.

Залучення туризму в село позитивно відбилось і на відродженні ремісництва та виготовлення сувенірів. Домашні майстерні по виробництву традиційних елементів оздоблення в Закарпатському стилі та пам'ятних сувенірів регіону набрало масового характеру. Зародився навіть новий вид дозвілля відпочиваючих – це навчання ремеслу. Під пильним наглядом майстра турист власноруч виготовляє собі сувенір з дерева чи кераміки. Що в свою чергу знову ж таки позитивно відбилось на зайнятості населення.

З кожним роком чітко прослідковується розвиток та вдосконалення функціонування зеленого туризму на селі. А саме: в зв'язку з географічним розміщенням Закарпатської області чітко виділяється сезонність припливу туристів – влітку та особливо взимку. І ряд домогосподарств вже почали стикатись з проблемою перенасиченості туристами та не встигали їх самі обслуговувати. В зв'язку з цим господарі вдосконалили свій підхід до обслуговування відпочиваючих шляхом кооперації та розподілу між домогосподарствами певних функцій, які кожен чітко виконує. Наприклад, одні домогосподарства займаються підготовкою та наданням житла, інші забезпеченням провіанту, також існують люди які займаються транспортуванням, екскурсіями тощо. Завдяки такій кооперації тут зайнято більшу масу населення, та утворюється змога надати якісніше послугу, завдяки вузькій спеціалізації та можливості ретельніше віднестись до виконуваної роботи.

Надзвичайно позитивно відбивається розвиток такого виду туризму на розвиток соціальної інфраструктури села. Домогосподарі кооперуються та протягують водогони, підводять газ, впливають на місцеву владу, щодо покращення автошляхів, впроваджуються нові маршрути автотранспорту. Навіть на зовнішньому вигляді будинків дається в знаки туристичний попит, кожен із господарів старається зробити свою оселю якомога привабливішою – здійснюють ремонти, виса-

джують декоративні квіти та вдосконалюють навколишній ландшафт.

Оцінюючи економічний потенціал суб'єктів сільського зеленого туризму, ключовими характеристиками їх діяльності постають наступні: кількість садіб, потужність розміщення відпочиваючих, середня місткість зелених садіб, їх загальна та житлова площа. Оцінку основних параметрів економічного потенціалу суб'єктів сільського

зеленого туризму України проведено за даними табл. 1. Розвиток зеленого туризму також дуже позитивно відбився і на культурну спадщину регіону. Туристи почали відвідувати численні музеї, старі замки, яких в Закарпатті більше 15, подорожувати за туристичними пішими маршрутами та паралельно оплачуючи ці послуги роблять впливання в розвиток та підтримання належного стану цих об'єктів.

Таблиця 1

Параметри оцінки економічного потенціалу суб'єктів сільського зеленого туризму України (фізичні особи)

Роки	Показники				
	Кількість зелених садіб, од.	Кількість розміщених осіб	Середня місткість садіб, місць	Площа садіб, кв. м	
				Усього	Житлова
2014	230	50724	11	49425,3	20787,1
2015	285	49948	12,6	65986,2	29987,7
2016	233	39311	13,5	71208,4	23556,7
2017	235	49253	12,7	73241,0	25557,5
2018	375	79891	13,2	90811,1	43764,0

Джерело:: Офіційний сайт Державної служби статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Висновки. Дослідження теоретичних особливостей сільського зеленого туризму дозволяє визначити групи критеріїв, тобто стимулюючих факторів, впливу на розвиток досліджуваного туризму в регіоні.

До таких факторів доцільно віднести: забезпечення безпеки суб'єктів сільського зеленого туризму; атрактивність регіонів розвитку сільського зеленого туризму; комунікативність у вигляді інфраструктури туризму; застосування інновацій; раціональне використання наявного природно-ресурсного потенціалу в регіоні; комплексність туристичного продукту, якість та доступність туристичних послуг і товарів, компетентність суб'єктів сільського зеленого туризму та їх відповідальність; надійність інституційної інфраструктури стимулювання та підтримки підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму на рівні регіону.

Крім того, сільський зелений туризм повинен розвиватися на засадах збереження та відтворення природно-рекреаційних систем, підтримки їх життєздатності та функціональності, раціонального рекреаційного природокористування і доступності цінних рекреаційних ресурсів нині та в майбутньому, що забезпечить умови поліпшення якості життя та здоров'я населення регіону зокрема та країни загалом, зростання його благополуччя, екологічної та економічної безпеки. Такі засади чітко прослідковуються в теоріях сталого розвитку туризму в регіоні, теоріях раціонального використання природно-ресурсного потенціалу територій та теоріях регіональної економіки. Зелений туризм — це можливість створити не лише комфортні місця для відпочинку у своїй громаді, але й нові робочі місця завдяки розвитку підприємницької діяльності. Такий туризм дозволяє швидко залучити інвесторів.

Список літератури

1. Medlik S. Leksykon podróży turystyki hotelarstwa. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN sp. z o.o., 1995. 264 с.
2. Majewski J. Agroturystyka to też biznes – Warszawa: Fundacja Wspomagania Wsi., 2004. 81 с.

3. Липчук В.В. Особливості маркетингової діяльності в агротуризмі. Вісник Львівського інституту економіки і туризму: Зб. наук. статей. Львів: Львівський інститут економіки і туризму, 2007. № 2. С.102-104.
4. Смолій В.А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму. К.: Слово, 2006. 372 с.
5. Горішевський П.А. та ін. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 148 с.
6. Гловацька В.В. Суть та види сільського зеленого туризму. Агроінком. 2006. № 5-6. С. 132-135.
7. Советский энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия, 1989. 1632 с.
8. Теорія, політика та практика сільського розвитку. за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор НАНУ О. М. Бородіної та д-ра екон. наук, чл.-кор. УААН І. В. Прокопи; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. Київ: 2010. 384с.
9. Штимак І. В. Соціально-економічні умови розвитку селянських домогосподарств: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2011. 293 с.
10. Збарський В. К., Грибова Д.В., Збарська А. В., Оваденко В. І. Малі форми господарювання у розвитку внутрішнього туризму України. Вісн. Черкаського ун-ту: Серія «Економічні науки». 2020. Вип. 2. С. 160-169.
11. Збарський В. К., Грибова Д.В., Методологічні основи дослідження функціонування туристичної галузі. Агросвіт. 2020. № 4. С. 21–26.
12. Колективні засоби розміщування у 2017 році. Стат. збірник. Київ: Держстат України. 2018. 142 с.
13. Закон України «Про особисте селянське господарство». №742-IV від 15 травня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №29. Ст. 232. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>. (Дата звернення 2 січня 2020р)
14. Закон України «Про туризм». №324/95-ВР від 15 вересня 1995 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (Дата звернення 2 січня 2020р)

References:

1. Medlik S. (1995). *Lexykon podróży turystyki hotelarstwa*. [Lexicon travel tourism hotel industry]. [in Poland].
2. Majewski J. (2004) *Agroturystyka to też biznes*. [Agritourism is also a business]. [in Poland]
3. Lypchuk V.V. (2007). *Osoblyvosti marketynhovoyi diyal'nosti v ahroturyzmi* [Peculiarities of marketing activity in agrotourism]. Bulletin of the Lviv Institute of Economics and Tourism. 2. P.102-104.
4. Smoliy V.A. (2006). *Entsyklopedychnyy slovnyk-dovidnyk z turyzmu* [Encyclopedic dictionary-reference book on tourism]
5. Horishevs'kyi P.A. (2003). *Sil's'kyi zelenyy turyzm: orhanizatsiya nadannya posluh hostynnosti*. [Rural green tourism: organization of hospitality services]
6. Hlovats'ka V.V. (2006). *Sut' ta vydy sil's'koho zelenoho turyzmu* [The essence and types of rural green tourism] *Agroinkom*. 2006. № 5-6. pp. 132-135.
7. *Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar'* (1989). [Soviet encyclopedic dictionary] [in Russian]
8. *Teoriya, polityka ta praktyka sil's'koho rozvytku* (2010). [Theory, policy and practice of rural development]
9. Shtymak I. V. (2011) *Sotsial'no-ekonomichni umovy rozvytku selyans'kykh domohospodarstv*. [Socio-economic conditions of development of peasant households].
10. Zbars'kyi V. K., Hrybova D.V., Zbars'ka A. V., Ovaenko V. I. (2020). *Mali formy hospodaryuvannya u rozvytku vnutrishnoho turyzmu Ukrainy*. [Small forms of management in the development of domestic tourism in Ukraine]. Bulletin of Cherkasy University: Series "Economic Sciences". 2020. 2. pp. 160-169.
11. Zbars'kyi V. K., Hrybova D.V. (2020). *Metodolohichni osnovy doslidzhennya funktsionuvannya turystichnoyi haluzi* [Methodological bases of research of functioning of tourist branch]. *Agrosvit*. 2020. № 4. pp. 21–26.
12. *Kolektyvni zasoby rozmishchuvannya u 2017 rotsi* (2018). [Collective accommodation facilities in 2017]
13. *Zakon Ukrainy «Pro osobyste selyans'ke gospodarstvo»* (2003) [Law of Ukraine "On personal peasant economy".] Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>. (accessed 2 Januar 2020).
14. *Zakon Ukrainy «Pro turyzm»*. [Law of Ukraine "On Tourism".] Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (accessed 2 Januar 2020).